

Sygn. akt II Ca 1384/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 września 2021 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu Wydział II Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Sądu Okręgowego Ryszard Małecki

Protokolant: p.o. stażysty Daria Kowalczyk

po rozpoznaniu w dniu 14 września 2021 r.

na rozprawie

sprawy z powództwa S. W. i M. S. przeciwko (...) Bank (...) SA z siedzibą w W.

o zapłatę

na skutek apelacji wniesionej przez pozwanego

od wyroku Sądu Rejonowego Poznań - Grunwald i Jeżyce w Poznaniu

z dnia 30 września 2020 r.

sygn. akt I C 1889/19

oddala apelację;

zasądza od pozwanego na rzecz powodów kwotę 1.800 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za instancję odwoławczą.

Ryszard Małecki

UZASADNIENIE

Pozwem złożonym w dniu 2 września 2019 r. powodowie S. W. i M. W. wnieśli o zasądzenie od pozwanego (...) Bank (...) S.A. z siedzibą w W. kwotę 16.145,88 zł tj. o zasądzenie na rzecz powódki kwoty 8.072,94 zł orz zasądzenie na rzecz powoda kwoty 8.072,94 zł z odsetkami (o których mowa w 481§2 k.c.) od dnia 22.03.2019 r. do dnia zapłaty, a także o zasądzanie od pozwanego na rzecz powodów kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Uzasadniając żądanie, pełnomocnik powodów podał, iż w dniu 10.09.2008 r. S. W. i M. W. zawarli z pozwanym umowę kredyt w oparciu o wzór umowy przygotowany przez pozwanego bank. W umowie kredytu zawarte są treści, które są postanowieniami niedozwolonymi. Składają się one przede wszystkim na tzw. „quasi-waloryzację” kredytu powodów kursem obcej waluty. Zgodnie z art. 3851 i nast. k.c. przedmiotowa umowa kredytu jest ex lege i ex tunc umowa wolną od w/w zapisów, tym samym rzeczywista treść umowy kredytu jest odmienna od literalnego jej brzmienia. Pozostałe postanowienia umowy (tj. postanowienia zgodne z prawem) wiążą strony nadal. Dotyczy to zwłaszcza umówionego przez strony oprocentowania, okresu kredytowania czy przedmiotu kredytowania. Powodowie wyliczyli ile powinni byli zapłacić pozwanemu tytułem rat kapitałowo-odsetkowych w okresie od 10.02.2009 r. do dnia 10.12.2011 r. zgodnie z treścią umowy wolnej od postanowień niedozwolonych. Z wyliczeń tych wynika kwota 29.997,63 zł. Pozwany pobrał

jednak w tym czasie od powodów kwotę większą, bo 46.143,51 zł. Bank pobrał więc bez podstawy prawnej (w oparciu o postanowienia nigdy nieistniejące) kwotę 16.145,88 zł. W ocenie pełnomocnika powodów, na mechanizm nazwany w umowie „denominacją”, posiadający charakter uboczny, posiłkowy względem głównych świadczeń stron, składa się kilka postanowień umowy, przyznające pozwanemu uprawnienia w postaci: narzucania salda kredytu; ustalania kwot odsetek; ustalania i pobierania z rachunku bankowego powodów kwot, które pozwany uzna za stosowne tj. za wystarczające jego zdaniem do umorzenia (spłaty) każdej kolejnej raty. Pełnomocnik powodów podał, że roszczenie objęte pozwem opiera się na przepisach o niedozwolonych postanowieniach umownych (art.385 1 k.c. i nast. k.c. oraz art. od 1 do 8 Dyrektywy Rady 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich) oraz przepisach o bezpodstawnym wzbogaceniu (art.405 i art. 410 k.c.).

W odpowiedzi na pozew złożonej w dniu 21.10.2019 r. pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości, a także o zasądzenie od powodów na swoją rzecz kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Uzasadniając stanowisko pełnomocnik pozwanego podniósł, iż roszczenie strony powodowej jest w całości bezzasadne tak co do zasady jak i wysokości. Pełnomocnik pozwanego wskazał, że argumentacja powodów w zakresie nieważności umowy kredytu sprowadza się w zasadzie do kwestionowania konstrukcji kredytu waloryzowanego (indeksowanego) do waluty obcej i samej dopuszczalności waloryzacji kwoty kredytu. Powodowie nietrafnie wskazują, że umowa kredytu zawarta przez powodów wykracza poza ramy definicji legalnej kredytu, dokonując błędnej wykładni art. 69 prawa bankowego. Nadto bezzasadne jest kwestionowanie mechanizmu naliczania odsetek od kwoty przeliczonej do CHF skoro to ta waluta jest „walutą zobowiązania” (w odróżnieniu od „waluty płatności”, którą jest PLN, a po wejściu w życie tzw. Ustawy antyspredowej PLN lub CHF- wedle wyłącznego wyboru kredytobiorcy). W ocenie strony pozwanej prawidłowa wykładnia przepisu art. 385 1 k.c. powinna prowadzić do nosku, że wskazana norma dla skuteczności waloryzacji ni wymaga określenia w umowie wyceny miernika wartości. Wystarczające jest określenie danej kategorii miernika. Hipotetyczna wadliwość klauzuli waloryzacyjnych w zakresie braku wskazania momentu czy sposobu wyceny miernika wartości nie może powodować nieważność samego mechanizmu waloryzacji, a tym bardziej prowadzić do nieważności całej czynności prawnej. Pełnomocnik pozwanego podkreślił, że ryzyko kursowe działa dwustronnie tzn. mogło zrealizować się również po stronie banku i wówczas to powodowie mogli być beneficjentami takiej konstrukcji umowy kredytu w przypadku umocnienia się waluty krajowej. Brak jest podstaw do uznania wskazanych przez stronę powodową w pozwie postanowień umownych za sprzeczne z dobrymi obyczajami i rażąco naruszające interesy powodów. Umowa o kredyt indeksowany była umową prawnie dopuszczalną przed wejściem w życie ustawy antyspredowej, a po wejściu w życie nowelizacji prawa bankowego taki typ umowy został explicite w art. 69 prawa bankowego dopuszczony jako możliwy wariant umowy kredytu. Pełnomocnik pozwanego nie zgodził się z zarzutami naruszenia zasady określoności świadczenia co do kwoty wyrażonej w CHF. Kwotę kredytu w CHF dało się bowiem ustalić na podstawie faktycznie istniejących tabel kursowych. Pełnomocnik pozwanego zakwestionował wyliczenia dokonane przez stronę powodową, podnosząc iż w pozwie nie zostało wyjaśnione kto i za pomocą jakiego programu (narzędzia) dokonał tych wyliczeń. Tym samym wyliczenia te nie mogą zostać uznane za wiarygodne. Z daleko posuniętej ostrożności procesowej pełnomocnik pozwanego podniósł zarzut przedawnienia roszczenia powodów w zakresie obejmującym raty kapitałowo-odsetkowe za okres od dnia 10.02.2009 r. do dnia 7.03.2009 r. z uwagi na fakt, iż roszczenia te powstały ponad 10 lat przed złożeniem wniosku o zawezwżanie do próby ugodowej, a w konsekwencji należy je uznać za przedawnione w związku z treścią art. 118 k.c. Pełnomocnik pozwanego podniósł zarzut przedawnienia roszczenia powodów także w zakresie obejmującym odsetkową część rat kapitałowo-odsetkowych za cały okres dochodzony pozwem z uwagi na fakt, że roszczenia te powstały ponad 3 lata przed wniesieniem pozwu, a w konsekwencji należy je uznać za przedawnione w związku z treścią art.118 k.c.

Wyrokiem z dnia 30.09.2020 r. Sąd Rejonowy Poznań- Grunwald i Jeżyce w Poznaniu w pkt. 1 zasądził od pozwanego na rzecz powódki S. W. kwotę 8.072,94 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 22 marca 2019 r. do dnia zapłaty, w pkt.2 zasądził od pozwanego na rzecz powoda M. S. kwotę 8.072,94 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia 22.03.2019 r. do dnia zapłaty, w pkt. 3 kosztami procesu obciążył

pozwanego w całości i z tego tytułu zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 4.617 zł, w tym kwotę 3.600 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Postanowieniem z dnia 30.09.2020 r. Sąd Rejonowy Poznań- Grunwald i Jeżyce w Poznaniu sprostował wyrok z dnia 30 września 2020 r. w ten sposób, że: w części wstępnej wyroku w miejsce nieprawidłowego „M. S.” wpisać „M. W.” oraz w sentencji wyroku w pkt. III w miejsce nieprawidłowego „na rzecz powoda” wpisać „na rzecz powodów”.

Apelację od wyroku Sądu Rejonowego złożył pozwany.

Pozwany zaskarżył powyższy wyrok w całości. Apelujący zarzucił Sądowi Rejonowemu naruszenie:

przepisów postępowania mających wpływ na treść zaskarżonego wyroku tj.

art.2532§1 pkt. 2 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez bezpodstawne oddalenie wniosku pozwanego przeprowadzenie dowodów z zeznań świadków zgłoszonych w odpowiedzi na pozew tj. J. L., które to dowody zostały powołane na okoliczność faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy;

art.233§1 k.p.c. poprzez błędną, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenę materiału dowodowego, polegającą na przyjęciu, że:

bank może dowolnie określić kursy waluty w tabeli kursów, a w konsekwencji uznać, że ma niczym nieograniczoną swobodną możliwość zmiany warunków tej umowy, gdy kryteria, które ostatecznie decydują o kursie ogłoszonym w tabeli nie pozostają banku,

bank jest beneficjentem zmian kursowych podczas gdy wzrost kursu nie powoduje zwiększenia korzyści banku, a bank ma ustawowy i regulujący obowiązek zabezpieczenia pozycji walutowej na wypadek wzrostu waluty, w której ewidencjonuje zadłużenie udzielonego kredytu,

przepisów prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie polegające na tym, że :

art.3851§1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że przedmiotem oceny abuzywności są postanowienia umowy kredytu indeksowanego do CHF rozumiane jako jednostki redakcyjnej tej umowy tj.§2 ust. 2, §4 ust. 1a oraz w §9 ust. 2 oraz ust.6, podczas gdy zgodnie z art.3851§1 i 2 k.c. przedmiotem tej oceny powinny być postanowienia rozumiane jako poszczególne normy wynikające z tych jednostek redakcyjnych i należy odróżnić normę wprowadzającą mechanizm indeksacji z którego wynika ryzyko walutowe (Klauzula Ryzyka Walutowego) oraz normy określające w jaki sposób ustalany będzie kurs waluty obcej na potrzeby operacji związanych z indeksowaniem przy wypłacie i przy spłacie kredytu (Klauzula Kursowa),

art.3851§1 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie w ten sposób, że uznał za abuzywną zarówno Klauzulę Ryzyka Walutowego jak i Klauzulę Kursową, gdyż przyjął, że rażąco naruszają interesy konsumenta z tego względu, że przyznają pozwanemu uprawnienie do swobodnego ustalania wartości franka szwajcarskiego w złotych polskich, podczas gdy okoliczności wskazane powyżej nie naruszają rażąco interesów konsumenta, a nawet gdyby przyjąć, że naruszają te interesy to uzasadnia to co najwyżej abuzywność wyłącznie Klauzuli Kursowej, a nie Klauzuli Kursowej i Klauzuli Ryzyka Walutowego łącznie,

art.3851§1 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie w ten sposób, że uznał za abuzywną Klauzulę Ryzyka Walutowego oraz Klauzulę Kursową, podczas gdy Klauzula Ryzyka Walutowego nie może zostać uznana za abuzywną, gdyż określa ona główny przedmiot świadczenia i została sformułowana w sposób jednoznaczny,

art.65§2 k.c. w zw. z art. 385§2 k.c. poprzez ich niezastosowanie a tym samym pominięcie przy wykładni umowy kredytu zgodnego zamiaru stron oraz celu tej umowy, który to zamiar jak i cel był jednoznaczny, czytelny i wiadomy obu stronom umowy kredytu, bowiem strony dążyły do zawarcia umowy kredytu indeksowanego do waluty CHF i skorzystania przez powodów z oprocentowania kredytu opartego o stopę oprocentowania LIBOR CHF,

art.410§1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c. poprzez ich zastosowanie i przyjęciem że część świadczeń spełnionych przez powoda tytułem spłaty kredytu była świadczeniami nienależnymi,

na wypadek przyjęcia, że Klauzula Kursowa jest abuzywna apelujący zarzucił naruszenie:

art.3851§1 i 2 k.p.c. poprzez jego błędne zastosowanie w ten sposób, że po uznaniu postanowień umowy kredytu za abuzywne, dokonał oceny możliwości dalszego obowiązywania umowy kredytu bez wszystkich postanowień określających indeksację kredytu do franka szwajcarskiego, w tym bez Klauzuli Ryzyka Walutowego oraz Kluzuli Kursowej, podczas gdy przedmiotem oceny możliwości dalszego obowiązywania powinna być umowa bez postanowień abuzywnych, tj. umowa kredytu bez Klauzuli Kursowej,

art.3851§1 i 2 k.p.c. poprzez przyjęcie, że nie jest dopuszczalne zastąpienie postanowień abuzywnych jakimikolwiek uregulowaniami wynikającymi z przepisów prawa (z wyjątkiem zastąpienia postanowienia abuzywnego przepisem dyspozytywnym, na warunkach wskazanych w orzeczeniach Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a w konsekwencji błędnie nie zastosował art. 65§1 i 2 k.c., art. 56 k.c. w zw. z art. 41 prawa wekslowego stosowanego na zasadzie analogii legis, art. 56 k.c. w zw. z art. 358§2 k.c. oraz art. 56 k.c. z których na zasadzie analogii iuris lub analogii legis wynika, że w polskim prawie obowiązuje generalna norma, zgodnie z którą wartość waluty obcej określa się wg kursu średniego NBP, podczas gdy ani art. 3851§1 i 2 k.c., ani orzecznictwo TSUE nie stoją na przeszkodzie stosowaniu przepisów na etapie oceny możliwości obowiązywania umowy po usunięciu postanowienia abuzywnego, tj. na etapie poprzedzających etap zastąpienia postanowienia abuzywnego przepisem dyspozytywnym na warunkach wskazanych w orzeczeniach TSUE C-26/13 i C260/18,

art.69 ust. 3 prawa bankowego w zw. z art. 3851§1 i 2 k.c. poprzez jego błędne niezastosowanie, w ten sposób, że na etapie oceny możliwości dalszego obowiązywania umowy po usunięciu normy abuzywnej Sąd Rejonowy pominął, że umowa kredytu może być wykonywana na podstawie art. 69 ust. 3 prawa bankowego,

art.358§2 k.c. w zw. z art. 3851§1 i 2 k.c. przez jego niezastosowanie polegające na tym, że Sąd Rejonowy nie zastąpi postanowienia abuzywnego tj. Klauzuli Kursowej przepisem dyspozytywnym art. 385§ 2 k.c., podczas gdy przepis ten stanowi przepis dyspozytywny, który może znaleźć zastosowanie zgodnie z orzeczeniami TSUE,

na wypadek przyjęcia, że Klauzula Kursowa jest abuzywna i uznania, że powyższe zarzuty są bezzasadne apelujący zarzucił naruszenie:

art.58§1 k.c. w zw. z art. 3531 k.c. w zw. z art. 69 ust. 2 pkt. 2 i 4 prawa bankowego w zw. z art. 3851§1 i 2 k.c. przez ich niezastosowanie polegające na przyjęciu, że po usunięciu norm abuzywnych strony wiąże umowa kredytu w złotych polskich oprocentowana na podstawie stawki LIBOR dla franka szwajcarskiego, bez ryzyka walutowego, podczas gdy po usunięciu Klauzuli Kursowej brak jest w umowie kredytu minimalnej treści określającej wysokość kredytu oraz zasady spłaty kredytu, wobec czego sąd powinien unieważnić taką umowę,

na wypadek uznania powyższych zarzutów za bezzasadne, apelujący zarzucił:

art.58§1 k.c. w zw. z art. 3531 k.c. w zw. z art.3851§1 i 2 k.c. w zw. z art. 351, 352, 353,354 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady UE nr 575/2013 z 26.06.2013 r. w sprawie wymogów ostrożnościowych dla instytucji kredytowych i firm inwestycyjnych, zmieniające rozporządzenie UE nr 648/2012 poprzez ich błędne niezastosowanie polegające na przyjęciu, że po usunięciu postanowień abuzywnych, w tym Klauzuli Ryzyka Walutowego, strony wiąże umowa kredytu w złotych polskich oprocentowana na podstawie stawki LIBOR dla franka szwajcarskiego bez ryzyka walutowego, podczas gdy umowa kredytu po usunięciu Klauzuli Ryzyka Walutowego nie mogłaby dalej obowiązywać i sąd powinien unieważnić taką umowę, gdyż usunięcie postanowień abuzywnych powodowałoby zmianę natury i charakteru prawnego umowy kredytu indeksowanego do franka szwajcarskiego,

Ponadto apelujący z ostrożności procesowej i na wypadek unieważnienia przez Sąd umowy kredytu podniósł ewentualny zarzut:

potrącenia wierzytelności powoda o zapłatę dochodzonej w sprawie z wzajemną wierzytelnością pozwanego o zwrot kwoty udzielonego powodowi kredytu tj. kwoty 250.000 zł,

w razie nieuwzględnienia zarzutu potrącenia, zarzut zatrzymania kwoty 250.000 zł stanowiącej roszczenie pozwanego w stosunku do powoda o zwrot kwoty udzielonego powodowi kredytu oraz kwoty 91.045,06 zł stanowiącej roszczenie pozwanego o zwrot tzw. wynagrodzenia z tytułu korzystania z kapitału, czyli łącznie kwotą 341.045,06 zł.

W związku z powyższymi zarzutami, apelujący wniósł o:

zmianę wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powodów na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych,

zasądzenie o powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych

Ewentualnie

Uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania z uwagi na nierozpoznanie przez Sąd I instancji istoty sprawy w zakresie konsekwencji uznania poszczególnych postanowień umownych za abuzywne,

Zasądzenie o powodów na rzecz pozwanego zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego w tym kosztów zastępstwa procesowego wg norm przepisanych.

Ponadto pozwanym podstawie art. 177§1 pkt. 31 k.p.c. wnoszę o zawieszenie przez Sąd postępowania wobec uzależnienia rozstrzygnięcia sprawy od wyniku postępowania toczącego się przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej pod sygn. akt I C 198/20 zainicjowanego na skutek wniosku o wydanie TSUE orzeczenia w trybie prejudycjalnym sformułowanego przez Sąd Rejonowy dla Warszawy-Woli w Warszawie, postanowieniem z dnia 11.05.2020 r.

W **odpowiedzi na apelację**, powodowie wnieśli o oddalenie apelacji pozwanej w całości jako oczywiście bezzasadnej i zasądzenie na rzecz strony powodowej kosztów postępowania odwoławczego wg norm przepisanych.

Na **rozprawie apelacyjnej** w dniu 14.09.2021 r. pełnomocnik pozwanego podtrzymał stanowisko wskazane w apelacji i prezentowane w toku procesu. Pełnomocnik powodów podtrzymał stanowisko wskazane w odpowiedzi na apelację i odniósł się do zgłoszonego zarzutu potrącenia i zatrzymania.

Sąd Okręgowy, zważył co następuje:

Apelacja pozwanego okazała się bezzasadna.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy wyjaśnia, że nie znalazł podstaw do zawieszenia postępowania w sprawie, uznając, że obowiązujące przepisy prawa europejskiego i krajowego, a także ukształtowane na tle orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Sądu Najwyższego pozwala na rozstrzygnięcie sprawy.

Nie ulegało wątpliwości, że będąca przedmiotem sporu czynność prawna, to umowa o kredyt. Mimo, że pierwotna treść umowy kredytu posługuje się pojęciem „kredytu denominowanego (waloryzowanego)”, to w rzeczywistości umowa miała charakter kredytu indeksowanego do CHF, co wynika z jej konstrukcji. W kredycie denominowanym kwota kredytu jest wyrażona w walucie obcej, a zostaje wypłacona w walucie krajowej według klauzuli umownej opartej na kursie kupna waluty obcej obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu. W przypadku z kolei kredytu indeksowanego, kwota kredytu jest podana w walucie krajowej, ale zostaje przeliczona na walutę obcą według klauzuli umownej opartej również na kursie kupna tej waluty obowiązującym w dniu uruchomienia kredytu. Kredyt walutowy jest udzielony i spłacany w walucie obcej, a w konstrukcji umowy nie ma powiązań z walutą polską.

Umowa łącząca strony nie jest ani kredytem złotowym, ani walutowym, ale kredytem waloryzowanym walutą wymiennalną – indeksowanym.

Należało uznać, że umowa kredytu jest nieważna ze względu na **brak ścisłego określenia zobowiązania kredytobiorcy względem kredytodawcy**.

Sąd Okręgowy uznał, że przedmiotowa umowa dotknięta jest nieważnością ze względu na brak konsensusu stron co do wysokości zobowiązania kredytobiorcy.

Przy umowach kredytów bankowych, już w dacie ich zawarcia musi dojść do ustalenia wysokości kredytu, a tym samym wielkości zobowiązania kredytobiorcy wobec banku - albo w sposób kwotowy albo też poprzez zastosowanie obiektywnie weryfikowalnego mechanizmu jego waloryzacji, w tym indeksacji walutą obcą, także kursem franka szwajcarskiego.

Wysokość zobowiązania kredytobiorcy wyznacza zatem treść § 2 umowy, która to klauzula umowna odwołuje się do nieweryfikowalnego obiektywnie mechanizmu indeksacji, skoro mowa w niej o kursie kupna dewiz dla CHF ustalane go przez bank i obowiązującego w banku w dniu wykorzystania kredytu lub transzy kredytu. Po pierwsze, kursu arbitralnie ustalanego przez bank – bez jakiegokolwiek wpływu na jego wysokość kredytobiorców. Po drugie, kursu obowiązującego w dniu wypłaty środków, a więc w dniu nieznanym stronom na etapie zawarcia umowy. W konsekwencji, kredytobiorcom w dniu zawarcia umowy kredytu nie była znana dokładna wysokość ich zobowiązania względem banku, która zależy od jednostronnie ustalanego przez bank kursu kupna CHF i dnia wypłaty środków. Przekracza to granice swobody umów z art. 3531 k.c. czyniąc umowę nieważną już na podstawie art. 58 § 1 k.c. w związku ze sprzecznością z art. 3531 k.c.

Powyższe rozważania należy odnieść odpowiednio do kwestii niepełnych i niejednoznacznych klauzul dotyczących przeliczeń waluty obcej na walutę polską oraz zasad ustalania Tabeli kursów. Brak jednoznacznych zapisów w tym przedmiocie skutkowałą sytuacją, w której powodowie nie mieli wiedzy o wysokości zobowiązania – tak co do jego ogólnej wysokości, jak i poszczególnych jego rat – także już w okresie realizacji umowy – w rzeczywistości dopiero po spłacie raty powodowie dowiadawali się jaka jest jej należna wysokość.

W ramach oceny kwestii nieważności umowy kredytu, na uwzględnienie zasługiwało też stanowisko powodów o obciążeniu ich – jako strony umowy – w przeważającym zakresie (względem banku jako drugiej stron umowy) **ryzykiem kursowym** i braku rzetelnej informacji w tym zakresie.

Klient zaciągając zobowiązanie w walucie różnej od waluty, w której otrzymuje dochody, brał na siebie ryzyko kursowe, nie posiadając żadnego zabezpieczenia, którym z kolei dysponował bank.

Powodowie byli świadomi ryzyka kursowego, ale świadomością swoją nie obejmowali ryzyka kursowego, które mogłyby spowodować wzrost kursu CHF o 200%. W trakcie rozmów z pracownikiem banku powodowie utrzymywani byli w przekonaniu o stabilności waluty CHF i niskich wahanjach jego kursu. Co znaczące pozwany nie wykazał, że powodom w sposób szczegółowy, a przede wszystkim zrozumiały i dający pewne wyobrażenie wytłumaczone zostało ryzyko kursowe immanentnie związane z kredytami indeksowanymi walutą obcą. W sprawie nie zostało też wykazane, by powodom wyjaśniono, w jaki sposób tworzone są w pozwanym banku tabele kursowe, a tym bardziej ustalana marża kredytu.

Nie ma doniosłego znaczenia ogólna informacja o istnieniu ryzyka walutowego (kursowego).

Obciążenie zatem w taki sposób konsumenta ryzykiem kursowym przy jednoczesnym deficycie informacyjnym ze strony banku jako instytucji zaufania publicznego stanowiło naruszenie zasad współżycia społecznego w postaci równowagi kontraktowej stron i nienadużywania przewagi silniejszej strony stosunku obligacyjnego prowadząc do nieważności umowy na podstawie art. 58 § 2 k.c.

Zasadny okazał się **zarzut sprzeczności klauzul waloryzacyjnych z naturą stosunku prawnego, zasadami współżycia społecznego i zasadą równości stron**. Użycie w omawianej umowie waluty służyło w istocie waloryzacji. Miernik waloryzacji nie był obiektywny ze względu na zastosowanie dowolnie ustalanych tabel kursu banku i tym samym naruszał zasadę swobody umów (art. 3531 k.c.).

Niezależnie od powyższego, w ocenie Sądu, umowa jest nieważna z uwagi na zawarte w niej **niedozwolone postanowienia umowne** - § 2 ust. 2, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 i § 9 ust. 6 umowy, których bezskuteczność prowadzi do braków konstrukcyjnych umowy.

Stosując zatem prounijną wykładnię art. 3851 § 1 k.c. w zgodzie z art. 4 i 6 art. dyrektywy 93/13 należy przyjąć, że kwestionowane przez powodów postanowienia umowy kredytu, które wprowadzają ryzyko kursowe, stanowią klauzule określające główne świadczenia stron według terminologii krajowej i "główny przedmiot umowy" w rozumieniu dyrektywy.

Analiza kwestionowanych zapisów umownych prowadzi do wniosku, że nie zostały one sformułowane jednoznacznie (art. 3851 § 1 k.c.), prostym i zrozumiałym językiem (art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13). Odwołują się bowiem w swojej treści do nieweryfikowalnych na datę zawarcia umowy współczynników, jednostronnie kształtowanych przez bank – marży kupna/sprzedazy.

Za przeważający obecnie należy uznać pogląd w orzecznictwie sądów powszechnych, że mechanizm ustalania przez bank kursów waluty, który pozostawia bankowi swobodę, jest w sposób oczywisty sprzeczny z dobrymi obyczajami i rażąco narusza interesy konsumenta, a klauzula, która nie zawiera jednoznacznej treści i przez to pozwala na pełną swobodę decyzyjną przedsiębiorcy w kwestii bardzo istotnej dla konsumenta, dotyczącej kosztów kredytu jest klauzulą niedozwoloną w rozumieniu art. 3851 § 1 k.c. Określenie wysokości należności obciążającej konsumenta z odwołaniem do tabel kursów ustalanych jednostronnie przez bank, bez wskazania obiektywnych kryteriów, jest nietransparentne, pozostawia pole do arbitralnego działania banku i w ten sposób obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem oraz narusza równorzędność stron

Tym samym postanowienia umowne odwołujące się nieweryfikowalnego dla konsumenta kursu kupna/sprzedazy dewiz dla CHF są niedozwolonymi postanowieniami umownymi w rozumieniu art. 3851 § 1 k.c.

Kwestia zatem dotycząca mechanizmu, zasad i czasu ustalania kursu CHF przez bank, o których mowa w kwestionowanych warunkach umownych, pozostawała nie tylko poza kontrolą, ale przede wszystkim poza wiedzą kredytobiorców, którzy do ostatniej chwili nie mieli możliwości oceny kwoty, która ostatecznie będzie podlegała zwrotowi na rzecz banku. Taki sposób traktowania klienta jest nie tylko sprzeczny z dobrymi obyczajami, ale także narusza jego interesy w sposób rażący, uzależniając jego sytuację wyłącznie od arbitralnych decyzji kredytodawcy.

Na ocenę abuzywności wskazanych zapisów bez wpływu pozostawała zmiana ustawy Prawo bankowe dokonana ustawą z dnia 29 lipca 2011 roku (Dz. U 2011, nr 165, poz. 984), tzw. ustawą antyspreadową. Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 11 grudnia 2019 r. (V CSK 382/19).

W zakresie tych postanowień umowy zastosowanie znajduje art. 3851 § 1 k.c., który wprowadza sankcję niezwiązania konsumenta niedozwolonymi postanowieniami umownymi.

Kierując się uwagami zawartymi w uzasadnieniu uchwały Składu Siedmiu Sędziów Sądu Najwyższego, mającej moc zasady prawnej, z dnia 7 maja 2021 r. (III CZP 6/21, MoP 2021 nr 12, str. 615) w sytuacji, w której klauzula abuzywna stała się definitywnie bezskuteczna (nieważna) - skutek odmowy potwierdzenia albo upływu rozsądnego czasu do jej potwierdzenia przez konsumenta – o obowiązywaniu umowy decyduje to, czy stosownie do przedstawionych reguł weszła w jej miejsce regulacja zastępcza. To zaś zależy od tego, czy całkowita i trwała bezskuteczność (nieważność) umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje – czemu konsument może wiążąco zaprzeczyć (sprzeciwiając się zarazem utrzymaniu umowy) - a w razie odpowiedzi pozytywnej - czy regulacja zastępcza istnieje (sąd jest władny ją określić). Względ na pewność prawa nakazuje przyjąć, że kwestie te rozstrzygają się w tej

samej chwili, w której konsument - należycie poinformowany o konsekwencjach abuzywności klauzuli - odmawia jej potwierdzenia albo upływa rozsądny czas do tego potwierdzenia. Właśnie według istniejącego wówczas stanu rzeczy sąd powinien ocenić, czy definitywna bezskuteczność (nieważność) całej umowy naraża konsumenta na szczególnie niekorzystne konsekwencje, a w razie odpowiedzi pozytywnej - czy w miejsce klauzuli abuzywnej wchodzi regulacja zastępcza wynikająca z ustawy albo - jeżeli jest to dopuszczalne - określona przez sąd.

Powodowie definitywnie nie wyrazili zgody na obowiązywanie niedozwolonych klauzul.

Po pierwsze, należało rozważyć możliwość utrzymania umowy w mocy po wyeliminowaniu bezskutecznych niedozwolonych postanowień umownych.

Wyeliminowanie § 2 ust. 2 w zw. z § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 i 6 z umowy kredytu ma zasadnicze znaczenie dla jej dalszego funkcjonowania. Wyłączenie tych zapisów powoduje, że nie jest określone zobowiązanie kredytobiorcy względem kredytodawcy ani w zakresie salda kredytu, a w konsekwencji ustalenia wysokości rat spłaty kredytu, ani w zakresie samego sposobu ustalania wysokości poszczególnych rat spłaty kredytu.

Sąd orzekający w niniejszej sprawie podziela pogląd, że eliminacja klauzuli umownej uznanej za bezskuteczną nie może prowadzić do zmiany charakteru stosunku prawnego łączącego strony (art. 3531 k.c.). Do takiej zaś zmiany prowadzi utrzymanie oprocentowania według stawek LIBOR, mimo wyeliminowania wszelkich powiązań wysokości świadczeń z walutą obcą. Jest to konsekwencja przyjętego stanowiska, że postanowienia przewidujące walutowe klauzule przeliczeniowe określają główne świadczenia stron w rozumieniu art. 3851 § 1 zd. 2 k.c., a nie jedynie kształtują dodatkowy mechanizm indeksacyjny (waloryzacyjny) tych świadczeń. Należy bowiem założyć z prawdopodobieństwem graniczącym z pewnością, że strony nie ustaliłyby wysokości oprocentowania kredytu złotowego według stawki LIBOR, gdyby były świadome abuzywności klauzuli indeksacyjnej. Wyeliminowanie ryzyka kursowego, charakterystycznego dla umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej i uzasadniającego powiązanie stawki oprocentowania ze stawką LIBOR, jest równoznaczne z tak daleko idącym przekształceniem umowy, iż należy ją uznać za umowę o odmiennej istocie i charakterze, Oznacza to z kolei, że po wyeliminowaniu tego rodzaju klauzul utrzymanie umowy o charakterze zamierzonym przez strony nie jest możliwe, co przemawia za jej całkowitą nieważnością (bezskutecznością).

Właśnie utrata przez stosunek prawny powstały po wyeliminowaniu z niego indeksacji jego sensu gospodarczego prowadzi do wniosku, że takie ukształtowanie stosunku prawnego jest nieważne, gdyż nastąpiłoby z przekroczeniem granic swobody umów, a w konsekwencji nieważności umowy z uwagi na jej sprzeczność z art. 3531 k.c.

Drugą podlegającą rozważeniu kwestią jest **możliwość utrzymania umowy w mocy** po zastąpieniu bezskutecznych niedozwolonych postanowień umownych.

W ocenie Sądu co do kwestionowanych klauzul § 2 ust. 2, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 i 6 umowy, stwierdzić należy, że brak podstaw do zastąpienia powstałej w umowie luki innymi regulacjami. W polskim systemie prawnym nie ma przepisu o charakterze dyspozytywnym, który mógłby zastąpić zakwestionowane postanowienia umowy stron.

W niniejszej sprawie niemożliwe było, w szczególności, zastosowanie art. 358 k.c. Po pierwsze, przepis ten w omawianym brzmieniu wszedł w życie 24 stycznia 2009 r., a zatem nie znajdzie zastosowania do umowy zawartej przed tym dniem. Po drugie, reguluje wykonanie zobowiązania wyrażonego w walucie obcej, natomiast przedmiotowe zobowiązanie wyrażone było w walucie polskiej i spłacane w walucie polskiej, a jedynie określenie jego wysokości w dniu uruchomienia kredytu i w dniu spłaty zależne było od kursu waluty obcej.

Niedozwolony charakter postanowień § 2 ust. 2, § 4 ust. 1a, § 9 ust. 2 i 6 wprowadzających do umowy indeksację, jako postanowień określających główne świadczenia stron (art. 3851 § 1 k.c.) - główny przedmiot umowy (art. 4 ust. 2 dyrektywy), prowadzić musi do wniosku o nieważności umowy.

Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy należy wskazać, że powodowie konsekwentnie powoływali się na zarzut nieważności umowy kredytu, jako alternatywy dla przedstawionego przez nich utrzymania umowy przy wyeliminowaniu klauzul abuzywnych i zastosowaniu oprocentowania stawką LIBOR. W jednoznacznych oświadczeniach wskazywali, że mają świadomość, iż w przypadku stwierdzenia nieważności umowy także po ich stronie powstanie obowiązek spełnienia świadczenia pieniężnego na rzecz pozwanego i taki skutek tego rozstrzygnięcia akceptują (zeznania powodów na rozprawie w dniu 28 lutego 2020 r. – k. 627 i 627). Sąd Okręgowy miał przy tym na uwadze, że takie stanowisko konsekwentnie powodowie prezentowali w pozwie i dalszych pismach procesowych, będąc reprezentowani przez profesjonalnego pełnomocnika specjalizującego się w tematyce kredytów frankowych. Sąd Okręgowy uznał zatem, że ich oświadczenia zostały złożone w oparciu o pełną wiedzę i świadomość konsekwencji wynikających z ich deklaracji.

Mając wszystko powyższe na względzie Sąd Okręgowy uznał, że zachodzą podstawy do stwierdzenia nieważności umowy kredytu zawartego przez powodów i poprzednika prawnego pozwanego na podstawie art. 58 § 1 k.c. z uwagi na sprzeczność umowy z art. 3531 k.c., na podstawie art. 58 § 2 k.c. z uwagi na sprzeczność umowy z zasadami współzycia społecznego oraz z uwagi na zawarte w umowie niedozwolone klauzule umowne, po których wyeliminowaniu umowa nie może zostać utrzymana w mocy, a tym samym sprzeczność z art. 69 ust. 1 prawa bankowego i 3531 k.c.

Jeżeli bez bezskutecznego postanowienia umowa kredytu nie może wiązać, konsumentowi i kredytodawcy przysługują odrębne roszczenia o zwrot świadczeń pieniężnych spełnionych w wykonaniu tej umowy (art. 410 § 1 w związku z art. 405 KC).

W rozpoznawanej sprawie mamy do czynienia zatem z nienależnym świadczeniem kredytobiorców na rzecz banku, gdyż było to świadczenie w wykonaniu nieważnej umowy.

Tym samym na potrzeby rozliczeń stron w niniejszej sprawie opowiedzieć się należy za teorią dwóch kondykcji, a nie za teorią salda.

Na gruncie niniejszej sprawy oznacza to, że świadczeniami nienależnymi powodów były czynione na poczet umowy kredytu wpłaty.

Powodowie, dostosowując podstawę faktyczną i prawną roszczenia do ewentualnego uznania umowy za nieważną przedstawili wyliczenie wysokości ich roszczenia, przy założeniu, że stanowi ono roszczenie o zwrot części nienależnego świadczenia. Wyliczenie to nie było przez pozwanego kwestionowane.

Na uwzględnienie nie zasługiwały także **zarzuty potrącenia i zatrzymania**. W pierwszej kolejności wskazać należy, że pełnomocnik pozwanego posiadał umocowanie do złożenia zarzutu potrącenia i zatrzymania ze skutkiem materialnoprawnym, jednak pełnomocnik powodów nie miał umocowania do przyjmowania oświadczeń woli o charakterze materialnoprawnym ze skutkiem dla powodów (k. 178). Już z tego względu zarzuty te nie zasługiwały na uwzględnienie, ponieważ oparte były na oświadczeniach materialnoprawnych, co do których nie wykazano, by zostały złożone powodom – by dotarły do nich w sposób umożliwiający im zapoznanie się z ich treścią (art. 61 kc.).

Wyrok Sąd Rejonowy, mimo że odmiennie odnoszący się do kwestii utrzymania umowy przy zastosowaniu stawki LIBOR, odpowiadał prawu.

W tym stanie rzeczy należało na podstawie art. 385 kpc. oddalić apelację.

Koszty zastępstwa procesowego poniesione przez powodów w instancji odwoławczej obciążały pozwanego na podstawie art. 98 § 1 kpc., a ich wysokość została ustalona podstawie § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych z dnia 22 października 2015 r.

Ryszard Małecki